

FÓRUM

Demeter János – Klárik László Attila

Quo vadis Terra Siculorum?

Gondolatok a székelyföldi jövőképről

Bevezető

Számos nehézséggel kell szembenézniük azoknak, akik székelyföldi fejlesztési elképzelést próbálnak körvonalazni.

Az első nehézség már Székelyföld területi behatárolásakor adódik. Történelmileg ugyanis a Székelyföld közigazgatási és jogtörténeti fogalom. A polgári világ megszületésével tolódott a hangsúly egyre inkább arra a vonására, hogy Erdély „legmagyarabb” területe. Jogtörténetileg Székelyföld azoknak a területi közigazgatási egységeknek az összessége, ahol a székely jog volt a meghatározó. Ezek: Udvarhelyszék Keresztúr- és Bardóc-fíuszékekkel, Háromszék Miklósvár-fíuszékekkel, Csík-Gyergyó-Kászonszék, Marosszék és Aranyosszék. Aranyosszék exklávé volt (a többi székkel területileg nem függött össze), és volt a Székelyföldnek enklávéja is (szigetszerűen körbezárt vármegyei terület): Felső-Fehér megye peselneki járása az Olt folyó Tusnád alatti szakasza és Kézdivásárhely között (nagyjából a mai Csomád-Bálványos kistérség)¹.

A történelmi igazság kedvéért azt is ki kell mondanunk, hogy Székelyföld minden etnikai, kulturális stb. homogenitása ellenére szinte soha nem képezett közigazgatásilag egységes, egyesített területet. Egységes, „központosított” területté csak külső kényszer hatására vált, először 1849 után, rövid időszakban, az *Udvarhelyi Katonai Kerületként*, majd az 1956–1960 periódusban, mint a *Magyar Autonóm Tartomány*, mikor már jelentősebb idegen területek kerültek hozzá a volt Torda vármegyéből, de ugyanakkor jelentős területeket veszített keleten, a moldvai határ nyugatabbra költöztetésével.

Székelyföld mai meghatározása – akár a turisztikai kézikönyvek, akár a rendelkezésre álló statisztikák tükrében – a Kovászna, Hargita és Maros megyék alkotta terület. Ez jelentősen eltér a történelmi Székelyföld meghatározásától, de annak határainak vonalától is, és természetesen, feltételezi az 1968-as meggyésítés diktálta területi behatárolás elfogadását.

A második nehézség Székelyföld komplexitásából ered. Mert lehet, hogy Székelyföld egységes etnográfiai, szociológiai, antropológiai, kulturális szempontból Bukarestből nézve, lehet, hogy egységes gazdasági szempontból Brüsszélből nézve, de korántsem az Sepsiszentgyörgyről vagy Csíkszeredából figyelve. Ha felelősen akarunk egy járható fejlesztési koncepciót

megfogalmazni, mindezeket a komplexitásokat, sokszínűségeket külön-külön, de összességükben is figyelembe kell vennünk.

A harmadik nehézség a megbízható, egymással és időben összemérhető statisztikai adatok hiánya okozza. Jelen pillanatban számos adatgazda rendelkezik adatbázisokkal, kimutatásokkal, de ezek helytelen strukturáltságuk következtében nem tudnak megeleveníthető képet festeni nemhogy Székelyföldre, de még csak egy adott település szerkezetéről, működéséről sem. És ez a kijelentés különösképpen igaz az ökonómiai adatokat illetően. Ugyanis, amíg a Székelyföldön működő humán jellegű kutatóműhelyek az utóbbi években tudományos szempontból is elfogadható történelmi, antropológiai, etnográfiai és szociológiai kutatásokat végeztek (*Egy újkeletű viccet idézve: Kiből áll a székely család? ... - az apa, az anya, a gyerek és az antropológus.*), a közgazdasági jellegű kutatások ritkák és többnyire naivak.

A negyedik nehézséget az a tény képezi, hogy a három „székely” megye nem alkot összefüggő gazdasági teret. A barcasági agglomeráció némileg kiszakítja Háromszéket (és részben Csíkszéket) Székelyföld gazdasági erőteréből, és egy új rendszerbe kapcsolja.

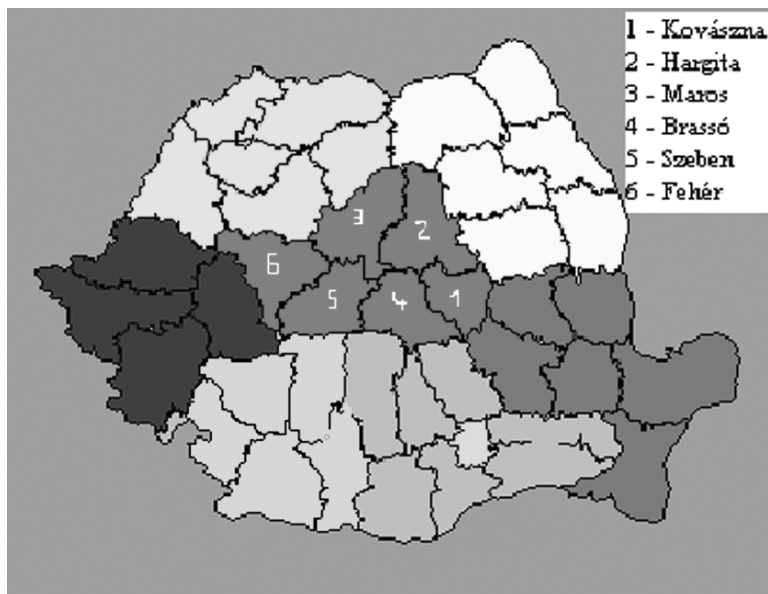
Az ötödik nehézséget, a székelyföldi románság, mint régióalkotó tényező dilemmája jelenti. Hogyan tudjuk hitelesen elérni, hogy a románok partnerként beszálljanak a régiós építkezésbe? Az elkezdett folyamatba egyelőre nincsenek bevonva és/vagy nem akarnak részt venni. Ellenben továbblépni semmiképp nem lehet, csak az ők meghívásukkal. Hogyan lehet ezt elérni? Ki tudja a párbeszéd feltételeit megteremteni? – olyan kérdések, amelyeket nem szabad a szőnyeg alá seperni, megválaszolásukat elodáznunk. A – túlnyomórészt marosvásárhelyi román, párbeszédre hajló értelmiségi elit (Pro Democrația, Altera) – közvélemény befolyásoló erejére számíthatunk-e, vagy abban reménykedhetünk, hogy a román politikai elit a teljes elrománosítással szemben – a szükséges legyengítés elvét elfogadva – elérkezettnek látja az időt arra, hogy a kisebbségek létét okosan, saját előnyére aknázza ki?

A jövőkép

Székelyföld legyen az az erős identitású, az alkotóelemeinek erős kohézióját felmutató régió, amely legitim, képzett és hatékony képviseleti testülettel és végrehajtó szervekkel rendelkezik, nagyfokú gazdasági és pénzügyi önrendelkezéssel bír, és versenyképes gazdaságot működtet.

Forgatókönyvek a Régióalapításra

Természetesen, a fölvázolt „jövőkép-lehetőség” megteremtéséért először is Székelyföldnek meg kell régióként határoznia magát.

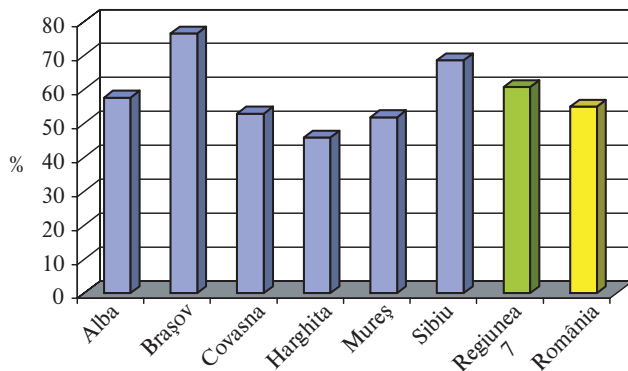
1. ábra. A romániai fejlesztési régiók

Az 1988-ban megjelent 151-es számú, a Romániai Régiófejlesztési Törvény Székelyföldet a 7-es, Központi fejlesztési régióba sorolta.

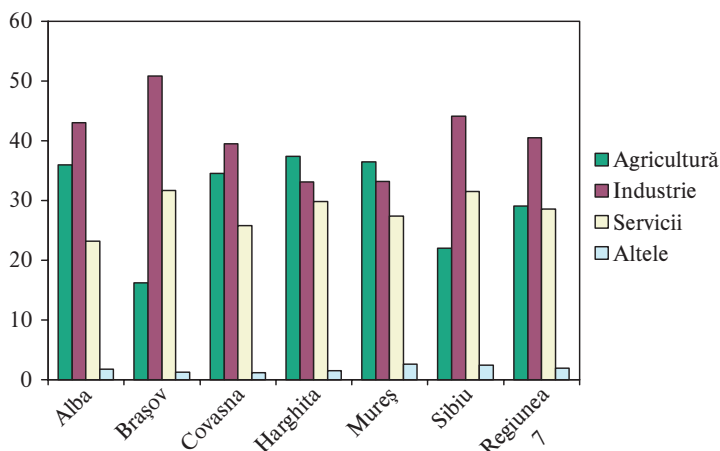
Az eltelt közel öt év tapasztalata, hogy ezeknek a régióknak a kialakításakor alapvető gazdasági, szociális, kulturális és történelmi sajátosságokat hagytak figyelmen kívül, minek következtében nagyon kicsi a területi kohéziójuk, nem szolgálják elég hatékonyan a regionális fejlesztést.

Ez a kijelentés teljes mértékben igaz a Központi fejlesztési régióra is. A régiót alkotó hat megye (Brassó, Fehér, Hargita, Kovászna, Maros és Szeben) mind népességi, mind gazdasági szerkezete jelentős különbségeket mutat.

Így például teljesen más az erősen urbanizált Brassó és Szeben megyék demográfiai és társadalmi szerkezete, mint az inkább rurális jellegű Kovászna, Hargita vagy Maros megyéké (2. ábra).

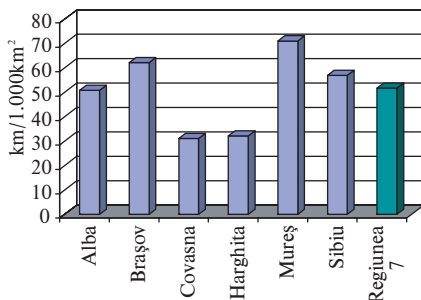
2. ábra. A középrégiót alkotó megyék városi lakosságának részaránya

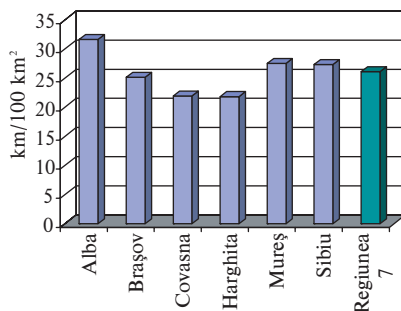
3. ábra. A középrégiót alkotó megyék gazdasági szerkezete

Ugyanez a különbség lelhető fel a megyék gazdasági szerkezetét illetően is: míg Brassó és Szécheny megye erősen iparosított, addig Kovászna, Maros, de főleg Harghita megye domináns gazdasági ágazata a mezőgazdaság (3. ábra).

Hasonló, lényeges különbségek észlelhetők a szállítási infrastruktúra fejlettségét illetően is: amíg Maros és Brassó megye fejlett vasúti hálózattal, Fehér és Szécheny megye fejlett közúti rendszerrel rendelkezik, Kovászna és Harghita megye még fontos fejlesztéseket kell eszközölnön ezen a téren (4. ábra).

4a. ábra. A vasutak sűrűsége

4b. ábra. A közutak sűrűsége

A lényeges különbségek sorát még lehetne folytatni, de talán ennyiből is kitűnik, hogy a régiót alkotó megyéknek nem lehetnek azonosak a fejlesztési prioritásaik és irányvonalai.

Valószínűleg ez az oka annak, hogy a Középrégió mindaddig nem tudott megfogalmazni hiteles, mindenki által vállalható és felvállalt regionális stratégiát. A stratégia hiányában nem történhetett tervezett regionális fejlesztés. Ami fejlesztések történtek, azok többnyire véletlenszerűek, és a regionalitás köpenyébe álcázott helyi beavatkozások, jelentősebb regionális kihatások nélkül. Azt írtuk, többnyire... Azaz, mégis léteznek kivételek, léteznek regionális projektek. Ilyen például a 131-es megyei út rehabilitálása Szászmogyorós és Bódogfalva között, ami Brassó és Udvarhely legrövidebb kapcsolatát teremti meg Baróton keresztül, és amit a PHARE-program finanszíroz. De megemlíthetjük a Csomád-Bálványos kistérség turisztikai fejlesztési programját, vagy a *Borvíz útja* című Kovásza, Hargita és Maros megyék által készített tervezetet, a Sóvidék faluturisztikai fejlesztését, az Erdővidék-Udvarhelyszék földgázvezetési programot. Mindezek megyehatárokon átnyúló, nagyszámú lakosságot kiszolgáló beruházások. De ugyanakkor, mindezeknek ugyanazon megyék a főszereplői: Kovászna, Hargita és Maros. És, ha nem is a regionális együttműködés, de a fejleszté-

si tervekben való gondolkodás, a megyei összefogás, kohézió megteremtésének a bizonyítéka az a tény is, hogy a Központi régióban három megye képes volt határidőre elkészíteni SAMTID (Small and Medium Towns Infrastructure Development) pályázatát. És ez a három megye ismét csak Kovászna, Hargita és Maros.

Mindezek alapján elmondhatjuk, hogy mindeddig, a Központi régióban csupán a három „székely megye” volt képes regionális mentalitással, regionális fejlesztésekben gondolkodni. És talán nem pusztán azért, mert közös az orvosolandó problémáik, mert hasonlóak és összeegyeztethetőek a fejlesztési elképzeléseik, de talán azért is, mert rendelkeznek azzal a regionális identitástudattal, amivel nem rendelkezik a másik három megye.

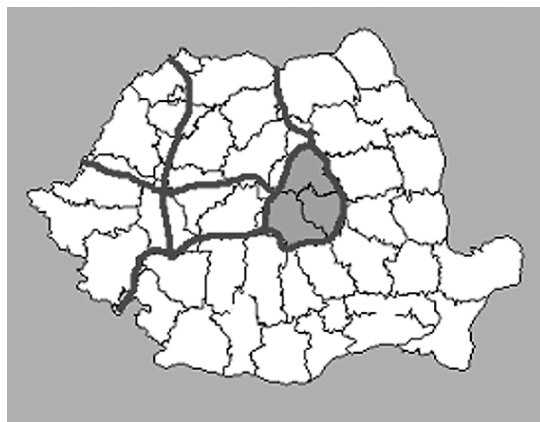
Mindezekből lehet úgy tűnik, hogy Székelyföld külön fejlesztési utat jár a Központi fejlesztési régióban. És ez a kijelentés lehet, hogy igaz is. De a még mindig elég erősen centralizált romániai rendszerben, ahol a regionális fejlesztési koncepciók kell hogy alkalmazkodjanak a nemzeti fejlesztési tervbe, ebben a régióban nehéz Székelyföldnek a maga útját járnia. Nyilvánvaló és természetszerű tehát az a törekvés, hogy azok a regionális kapcsolatok, szerkezetek intézményesítődjenek, amelyek megbizonyították működőképességüket. És ezek a kapcsolatok és szerkezetek, a tapasztalatok tükrében, egyértelműen Kovászna, Hargita és Maros megyék együttesét jelölik meg működőképes régióként.

A fenti mondatban szándékosan nem használtuk a *fejlesztési* régió szin-tagmát. Ugyanis Románia regionalizációja háborgó, nyugtalan vizeit jelenti a romániai politikai csatározásoknak. Hangzott már el olyan ígéret magas rangú politikai vezető részéről, hogy 2004-ig megteremti az ország köz-igazgatási regionalizálását. A miniszterelnök meg éppenséggel a megyék megszüntetését és az adminisztratív régiók kialakításának a forgatókönyvét vázolta föl az Európai Helyi és Regionális Hatalmak Közgyűlésének múlt évi, sinaiai konferenciáján. Talán mondanunk sem kell, hogy a forgatókönyv szerint a három megye nem, hogy nem alkotott volna „székely” régiót, de még csak egy régióba sem tartoztak volna.

Csak két regionalizáló elképzelést vázoltunk itt fel, de az utóbbi években jóval több született. Tanulmányunk szempontjából főleg részletesen taglalni ezeket. Megemlíteni is csak azért említettük, hogy érzékeltessük, hogy a romániai regionalizáció nem tekinthető befejezett folyamatnak. Az sem teljesen elképzelhetetlen, hogy Románia (teszem azt francia példára) az adminisztratív regionalizálás útját választja. És ha ez így történik, Székelyföldnek politikailag is nagyon rossz a jelenlegi Központi fejlesztési régió. Ugyanis: ebben a régióban, mivel a magyarság a népesség csupán 30%-át teszi ki, a Központi régió (leendő) önrendelkezése talán „nem igazán székely önrendelkezés”.

Mindezekért a legkézenfekvőbb, talán leglogikusabb elképzelés a megközelítőleg történelmi Székelyföld régióként való megszervezése, mint Hargita, Kovászna és Maros megyék együttese.

Ebben az elképzelésben azonban van egy – de nem áthidalhatatlan – akadály: a régió nem rendelkezne egy megfelelő *zonális központtal*, azaz amolyan regionális fővárossal. Sajnos az egyetlen, erdélyi mércével mért nagyvárosa, Marosvásárhely nem rendelkezik kellő számú szociális-gazdasági funkcióval, és ezeket sem tudja gyakorolni a szükséges hatástávolságban, hogy sikerrel betölthetné a régióközpont szerepét. Az erdélyi hatáskörzetek többváltozós-mátrix elemzése² csupán három nagyvárosnak tulajdonít valódi regionális központ-adottságokat: Kolozsvárnak, Temesvárnak és Brassónak (5. ábra), és másodlagos központ szerepet Szebennek és Nagyváradnak.

5. ábra. Regionális központok és hatáskörzetek Erdélyben (Cziprián Kovács Loránd, 1998)

Ennek a tudatában Székelyföldnek két lehetséges opciója marad:

1. Csatlakozik (intézményesíti csatlakozását) a brassói hatáskörzethez, de ezzel mintegy feladja Marosvásárhelyt, aminek rövid időn belül az lehet a következménye, hogy Marosvásárhely a magyarság szempontjából Kolozsvár sorsára jut.

2. Nem csatlakozik a brassói hatáskörzethez, de ebben az esetben – akár áldozatok árán is – vállalja Marosvásárhely, Csíkszereda vagy Sepsiszentgyörgy, mint „Székely főváros” kialakítását (nem tartjuk elvetendőnek a többközpontú – gazdasági, kulturális, tudományos – régió elképzelést. Ez valószínűleg Székelyföldön csak erősítené a regionális kohéziót).

Csakhogy jelezzük a kérdés bonyolultságát, néhány szempontot tárgyalunk. Ha figyelembe vesszük, hogy a legnagyobb veszteségeket produkáló vállalatok közül két brassói nagyüzem, a teherautógyár és a traktorgyár Ro-

mániai szinten is „előkelő” helyezést foglal el, azt, hogy nemrég Brassóban nyolcezer ember vesztette el a munkahelyét (azaz, egy Kézdivásárhely vagy Székelyudvarhely méretű város aktív lakossága!), komolyan fel kell tennünk a kérdést, hogy Székelyföldnek érdemes-e felvállalnia ezt a gazdasági válságot, egy későbbi brassói gazdasági talpraállás reményében?

Másrészt, mivel a legnagyobb nyereséget megvalósító romániai vállalatok közül kettő marosvásárhelyi, és mivel a jövő gazdaságában immár nem a mamut vállalatoké a vezető szerep, Marosvásárhely gazdasági hatásközpont szerepe kezd felértékelődni.

Igaz, hogy nem akkora méretű egyetemi központ, mint Brassó, de kiegészíti a csíkszeredai Sapiencia EMT, a sepsiszentgyörgyi és gyergyószentmiklósi főiskolák. Ezeket kell együttműködő hálózatba fogni, kibővíteni és megerősíteni innovatív és technológiaközvetítő funkcióikat.

Igaz, hogy nincs akkora kereskedelmi szerepe, mint Brassónak. De, ne feledjük, hogy sajnálatos módon, a székelyföldi vállalkozók számára Brassó inkább beszerzési központ, mint értékesítési piac – azaz Brassó tőkét szív el Székelyföldtől.

Igaz, Marosvásárhely nem Brassó méretű közlekedési gócpont. De a létrehozandó nemzetközi repülőtér Erdély egyik legfontosabb szállítási csomópontjává teheti. Ezeket a kérdéseket majd kimerítően és összetetten kell vizsgálnunk a következő évek kutatási programjaiban.

Az utóbbi hónapok történései egyértelműen azt mutatják, hogy Székelyföld a történelmi Székelyföld útját választotta. Erről tanúskodik az április 4-én, Sepsiszentgyörgyön megtartott *Önkormányzatok a Székelyföldért* című konferencia, ahol a három megye önkormányzati tisztségviselői egyértelmű állást foglaltak a Székelyföldi régió kialakításának szükségszerűsége mellett, mintegy megtéve az első lépést a régióvá válás útján.

Az április 3-án, ugyancsak Sepsiszentgyörgyön életre hívott Prosperitas Egyesület kísérel meg létrehozni azt az intézményes keretet, és előteremteni a szükséges anyagi forrásokat a Székelyföld fejlesztéséhez szükséges, és ezért tenni, alkotni óhajtó székelyföldi intelligenciát.

Az Európai Unió csatlakozás kihívásai

A Európai Unió 2004-es és 2007-es (?) bővítése az erdélyi magyarság, és természetesen Székelyföld számára is a jelenlegitől merőben eltérő helyzetet teremt. A csatlakozás következtében kitáruló lehetőségek mellett azonban Székelyföldnek szembe kell néznie egy, a mostanitól lényegesen különböző gazdasági konjunktúrával is.

Mennyire van Székelyföld felkészülve a csatlakozásra, milyen mértékben tudja majd kihasználni a felkínált lehetőségeket, és milyen mértékben tudja majd kivédeni a gazdasági fenyegetéseket, olyan kérdések, amelyeket egy

tárgyilagos előcsatlakozási stratégiának kell nagyon hamar megválaszolnia. Hiszen 2007. január elsejéig már csupán három esztendőnk van...

Székelyföld mint európai régió

Az eurokraták körében már közhelynek számító „A jövő Európája a régiók Európája” szlogen. A közösségi politikák, 1985 óta, egyértelműen a régiók politikai, gazdasági, kulturális stb. szerepének a megerősítésére törekednek. Olyannyira, hogy az Európai Régiók Gyülekezete (továbbá ERGY) a régiót olyan területi entitásként határozza meg, amely saját vezetéssel és politikai döntőerővel rendelkezik, saját alkotmánya, képviseleti testülete és végrehajtó szervei vannak. A képviselő testületet a régió lakói választják, és azt törvényhozó hatalommal ruházzák fel, amennyiben a törvény megenyedi. Ugyanakkor jelentős kompetenciákkal bír a regionális gazdasági politika, területrendezési, építkezési és lakáspolitikai, telekommunikációs és közlekedési infrastruktúra, mezőgazdaság, kultúra, oktatás stb. területén. Ugyancsak nagyfokú autonómia jellemzi a régiókat gazdasági, pénzügyi szempontból. A régiók pénzügyileg állami visszaosztott pénzekből és saját adókból tartják fent magukat. A helyi közösségek, a régió és az állam viszonyát a szubszidiaritás jellemzi. A helyi közösségek ebben a konstellációban jelentős szerepet élveznek, amennyiben minden olyan területen kikérik véleményüket, amely valamely módon befolyással van életükre. A régiók ugyanakkor jelentős kompetenciákkal rendelkeznek nemzetközi téren, ami különböző szerződések, egyezmények megkötését illeti. Mindezen kompetenciákat a régiók a törvény előírásai szerint gyakorolják, amely államként különbözőképpen rendelkezik.³ Ez természetesen egy erősen idealizált kép, mely mintegy célkitűzés kell, hogy legyen az önállósulni próbáló régiók számára, ám ugyanakkor az is igaz, hogy sok esetben ez a valós helyzetet tükrözi, főleg a föderalizált és regionalizált államok esetében.

Ugyanakkor az is vitathatatlan, hogy az Unió regionális szervei hatására (ERGY, a Régiók Bizottsága, a Helyi és Regionális Hatalmak Kongresszusa) az Unióban számos olyan döntés született, amely – államelméleti formától függetlenül – egyre nagyobb önrendelkezést és szélesebb körű kompetenciákat biztosít a régióknak.

Talán legbeszédesebb tanúbizonysága ennek a kijelentésnek az a tény, hogy a regionális támogatási rendszer 1985-ös reformját követően a regionális támogatáspolitikára fordított közösségi kiadások 5%-ról mintegy 33%-ra nőttek.

Nagyon fontos kiemelnünk, hogy a jelenlegi közösségi politikák jelentősége az Európai Unió Pénzügyi Keret további növelésével és a strukturális alapok kezelésének decentralizációjával (a nemzeti szintről a regionálisra) tovább növekszik (ERGY, 2002, Pécsi Zárónyilatkozat). Ez ugyanis

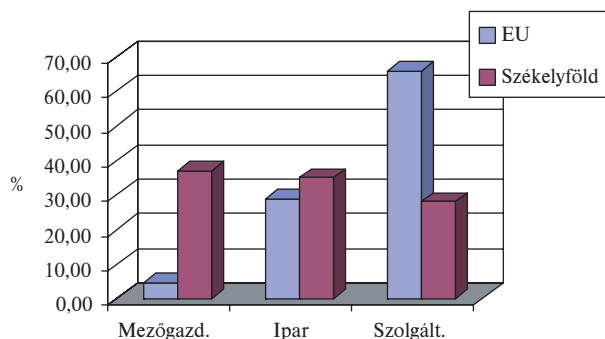
a régiók számára a nemzetállami forrásoktól független és számottevő pénzügyi keretet biztosít elképzeléseik megvalósításához. Ha figyelembe vesszük, hogy például Kovászna megyében az uniós előcsatlakozási alapokból lehívott összegek a múlt évi (2002-es) költségvetésében kb. 25%-ot tettek ki, és azt a tény, hogy a csatlakozás után lehívható pénzügyi keret az előcsatlakozásnál nagyságrenddel nagyobb, egy számottevő pénzügyi autonómia körvonalazódik Székelyföld számára.

A fentiek alapján kijelenthetjük, hogy az uniós csatlakozás egy modern értelemben vett autonómiával kecsegtet Székelyföld számára. De fel van-e készülve erre a Székelyföld, meg tudja-e határozni regionális politikai érdekeit, és tudja-e ezeket érvényesíteni?

A gazdasági fenyegetés foglalkoztatási oldalról

Az uniós csatlakozásból származó opportunitások mellett Székelyföldnek szembe kell néznie egy valós gazdasági fenyegetéssel is. Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy az Európai Unió a gazdasági hatékonyság, a szabad piac könyörtelen törvényei szellemében működik. Ezért fontosnak tartjuk kielemezni azt a kérdést, hogy a jelenlegi székelyföldi gazdasági szerkezet mennyire lehet versenyképes a liberalizált közösségi piacon. Mit tartogat számunkra a csatlakozás? A piacaink kiterjedését, vagy netalán ezek beszűkülését? Szükséges-e gazdasági szerkezet-átalakításokat végrehajtani, piachódítással vagy éppen piacaink védelmével foglalkoznunk?

A jelenlegi székelyföldi gazdasági szerkezet gyökeresen különböző az EU-s struktúrától. Ennek a kijelentésnek az alátámasztására talán elég összehasonlítani a fő gazdasági ágazatok foglalkoztatási mutatóit. Így, míg az EU 15-ben a mezőgazdaság : ipar : szolgáltatások közötti megoszlás 4,5% : 29,2% : 66%, addig Székelyföldön ez 37% : 35% : 28% (6. ábra).

6. ábra. A különböző gazdasági ágazatokban foglalkoztatott aktív lakosság részaránya az Európai Unióban és Székelyföldön

Ebből az összehasonlításból két fontos következtetés vonható le:

- (1) Székelyföldön nagyon alacsony a szolgáltatásokban alkalmazott munkaerő száma,
- (2) ugyanakkor, nagyon magas a mezőgazdasági dolgozók száma.

Véleményünk szerint a súlyosabb problémát a mezőgazdaságban foglalkoztatottak túl nagy részaránya jelenti. Ezeknek a termelők túlnyomó többségének a csatlakozás nemhogy piacot fog jelenteni, hanem a jelenlegi, itthoni piac elvesztését okozhatja. Gondoljunk itt arra, hogy a jelenleg alkalmazott védővámok mellett is az Unióból származó mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek ára összemérhető (esetleg kisebb!), mint a hasonló belföldieké. Ez a paradoxon – a nyugati, lényegesen magasabb munkabérek és előállított profit ellenére – két okra vezethető vissza:

- (1) az uniós mezőgazdaság magasabb termelékenysége, és
- (2) az EU-ban alkalmazott nemzeti és közösségi mezőgazdasági szubvenciók nagyságára.

A csatlakozásig, ha Románia és Székelyföld át is tudja állítani mezőgazdasági szerkezetét a modern gazdaság követelményeinek megfelelően, a nemzeti szubvenciók méretét illetően még hosszú évekig nem fogja tudni megközelíteni a francia, holland, német vagy osztrák támogatási szintet. És ami a közösségi agrártámogatásokat illeti, hát az bizony hideg zuhany a csatlakozni kívánó országok számára, hogy a Közösségi Agrárpolitika értelmében, a 2004-től csatlakozó országok termelői csupán 25%-nyi közösségi támogatásban fognak részesülni az EU 15-höz képest...

Látható tehát, hogy a jelenlegi gazdasági szerkezettel nemcsak gazdasági, de társadalmi képtelenség is az uniós csatlakozás, hiszen – kicsit talán durván fogalmazva – ez azt jelentené, hogy Székelyföld lakosságának közel fele egyik napról a másikra megélhetési lehetőség nélkül maradna. Nyilvánvaló tehát, hogy nagyon sürgősen csökkenteni kell a mezőgazdaságból megélők (túlélők!) részarányát.

Megoldást keresni erre a helyzetre, véleményünk szerint, a székelyföldi stratégia egyik legnagyobb kihívása. A probléma orvoslására két különböző, de párhuzamosan járható út mutatkozik:

- (1) megteremtteni azokat a gazdasági ágazatokat, amelyek munkaerő felzívóként működhetnek,
- (2) a mezőgazdasági termelő szerkezet olyan típusú szerkezeti átalakítása, amely kevésbé gépesíthető, munkaerőigényes, és a termék magas értékesítési árral és biztos piaccal rendelkezik.

Az első megoldás folyamataként, első látásra, a szolgáltatások részarányát kellene növelni, hogy ezek megközelítsék az uniós szintet. Ennek azonban nincsen realitása, mivel csak kevés olyan szolgáltatás létezik,

amely mezőgazdaságra szakosodott (még ha átképzett is) munkaerőt igényel. És csak faluturizmusból sem fog megélni a fél Székelyföld ...

Hosszabb, de realisabb út az ipart és a még ipar, de már majdnem szolgáltatás típusú tevékenységeket használni felszívó ágazatként, még akkor is, ha már a jelenlegi struktúrában is magasabb az ipari dolgozóink részaránya, mint az Unióban.

Ami a második megoldást illeti, alternatívaként mutatkozik a gyógynövény-termesztés és biogazdálkodás. Ezek olyan tevékenységek, amelyek területegységre számítva nagy számú munkaerőt igényelnek, és termékeik magas ára végett aránylag kis területeken is jelentős jövedelmet biztosíthatnak.

Természetesen számos, többnyire korrekciós és szükséges eljárás is rendelkezésre áll, mint a megfelelő genetikai állományú, nemes fajok termesztése, tenyésztése, a termékmarketing megszervezése (pl. székelyföldi burgonyabörze), feldolgozóipar telepítése stb.

Végző gondolatok

A kívánatos székelyföldi jövőkép megvalósításának az első és elengedhetetlen követelménye az, hogy a fejlesztési tervezés, kivitelezés és együttműködés intézményesített és egységes keretek között történjen. Ezen intézményes keretek napjainkban egyetlen európai szinten is elfogadható formája a régió. Európában a régiónak, hatásköreiből és funkcióiból adódóan, számos formája van, a statisztikai-tervezési régiótól kezdődően (Magyarország, skandináv államok, Görögország stb.) az államra jellemző kompetenciákkal bíró régióig (Németország, Ausztria, Svájc). Természetesen, Székelyföld számára is az ideális keretet a széleskörű autonómiával rendelkező, közigazgatási régió jelenti. Ennek a régiónak a kialakítása kell, hogy legyen a cél, de rövid távon is megvalósítható, reális részcélokkal. Ugyanis egy régió létrehozatala végső fokon politikai döntés, és ennek az ideális régióképnek a megvalósítására ma sem Romániában, sem az Európai Unióban nincs politikai lehetőség. Annak az elképzelésnek, hogy Székelyföld a románaitól eltérő regionális utat járhatna, ma nincsen semmi realitása. Az Európai Uniónak követelménye ugyan a régiók kialakítása, de a régiók válfaját illetően nincsen semmilyen előírása, ezt a tagállamok (és tagjelölt államok) döntésére bizza. Sajnos, számunkra, benne élőkre, bármennyire is rosszak a romániai fejlesztési régiók, és annak ellenére, hogy az EU politikai szervezetei is tisztában vannak a romániai regionalizmus hiányosságaival, ezek a régiók mégis elfogadhatóak az Európai Unió számára. Ebben az értelemben eléggé sokatmondó Jonathan Scheele, az Európai Unió Bizottsága Romániai Delegációjának a vezetőjének az állásfoglalása, ami szerint a Székely régió kérdése teljes mértékben és *csak* Románia regionális kérdése.

Mindezek alapján az ideális kép megvalósítása két lépésben mutatkozik lehetségesnek. Első lépésként azt a régiót kell létrehozni, amire létezik törvényes keret Romániában is: ez a fejlesztési régió. Ez az az elképzelés, amire létezik politikai elkötelezettség és felelősségvállalás a romániai magyarság érdekképviselői szervezete, az RMDSZ részéről is.

Első lépésként tehát a jelenlegi fejlesztési régiók újrarajzolását látjuk megvalósítható célnak, amelyek, ha majd komolyan feltevődik Románia közigazgatási regionalizációjának lehetősége, alapjait képezhetik az adminisztratív régióknak. De ez már az említett második lépés. Egy dolog nyilvánvaló: Székelyföld fejlesztési régióvá való alakításának egyetlen esélye, ha a romániai magyarság érdekképviselője olyan politikai erőhelyzetbe kerül, amivel ki tudja kényszeríteni a Román Kormány ilyen döntését. Ha a belső ellentétek felőrlik az RMDSZ erejét, semmi esély nem marad a székelyföldi régió kialakítására.

Sepsiszentgyörgy, 2003. július 30.

Jegyzetek

¹ Boér Hunor: *Acta*. Sepsiszentgyörgy, 2001.

² Cziprián-Kovács Loránd: Organizarea teritorial-administrativă ca premisă a politicilor regionale. *Revista transilvană de științe administrative*, 1998. Nr. 7., 2000.

³ (Adunarea Regiunilor Europei - Declarația asupra regionalismului în Europa. Adunarea Generală de la Bale, 4 decembrie 1996. 4.)